

LIBRARY TOUR

สันติเทพ ศิลปบรรเลง *

เราท่านทุกคนทั้งที่เป็นบรรณารักษ์และไม่ไช่บรรณารักษ์ ย่อมจะมีวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือ "วันว่าง" อย่างน้อยหนึ่งวัน ทุกท่านใช้เวลาในวันหยุดได้ตามความพอใจ บ้างก็อยู่บ้าน, ไปเที่ยวดูหนัง, ซุปปิ้ง ฯลฯ แต่สำหรับข้าพเจ้านั้น ถ้าหากมีวันว่างที่พอจะมีเวลาตลอดวัน มักจะเดินทางท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ เพื่อให้ได้พบเห็นสถานที่, ธรรมชาติงดงาม, ท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป ฯลฯ เป็นความสุขความบันเทิงใจอย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้าชอบมาก เพราะนอกจากจะได้พักผ่อนหย่อนใจแล้วยังได้รับความรู้และประสบการณ์แปลกใหม่อีกด้วย

ในฐานะที่เกิดมาเป็นบรรณารักษ์ ก็อดที่จะเกี่ยวข้องกับห้องสมุดกับสถานที่ที่มีห้องสมุดมิได้ อาจจะเป็นเพราะมีวิญญานบรรณารักษ์อยู่ในตัวนั่นเอง จึงชอบที่จะไปเที่ยวชมห้องสมุดต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นในท้องถิ่นที่ได้ไปเยือน ข้าพเจ้าเคยตั้งใจเป็น "ปณิธานที่หาญมุ่ง" คว้าว่า จะต้องไปเที่ยวชมเยี่ยมเยือนห้องสมุดให้หมดทุกแห่งในประเทศไทย ไม่ว่าจะไกลใกล้แค่ไหน ไม่ว่าจะเป็ห้องสมุดประเภทอะไร และ ไม่ว่าจะเป็ของหน่วยงานใดก็ตาม ข้าพเจ้าตั้งใจอย่างยิ่งยวดที่จะต้องไปชมไปเห็นให้ได้

ข้าพเจ้าตั้งชื่อโครงการในใจนี้ว่า "Library Tour"

* บรรณารักษ์ห้องสมุด A U A

ห้องสมุดต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าได้ไปเยือนมาบ้างแล้วนั้น ล้วนแต่มีลักษณะแตกต่างกันไป ทั้งห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดโรงเรียน, ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ฯลฯ ข้าพเจ้าจะเขียนบทความเล่าเรื่อง การที่ได้ไปชมห้องสมุดต่าง ๆ มาให้ท่านได้อ่านได้ทราบเรื่อย ๆ เพื่อให้ท่านได้รู้จักหรือรับทราบว่ห้องสมุดนั้น ๆ อยู่ที่ไหนเป็นอย่างไร มีอะไรน่าสนใจ ฯลฯ เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์มาสู่สายตา ท่านผู้อ่านต่อไป

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ข้าพเจ้ามิได้มีเจตนาจะโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้แก่ห้องสมุดแห่งใดนะครับ โปรดอย่าได้คิดว่าข้าพเจ้าจะเขียนเรื่องมาให้ท่านเห็นคล้ายตามหรือมีจิตศรัทธาหรือขอบริจาคอะไรอะไรในทำนองโฆษณาชวนเชื่อ ฯลฯ เรื่องของความเชื่อ ความศรัทธาเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเองในดวงจิตของแต่ละคน ส่วนท่านได้อ่านแล้วจะมีจิตศรัทธาอยากช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมกิจกรรมห้องสมุดนั้น ๆ เป็นเรื่องของท่านที่ข้าพเจ้ายินดี และ ขออนุโมทนามาล่วงหน้าครับ

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2528 ข้าพเจ้าได้มีโอกาสขึ้นเหนือไปเที่ยวถึงแม่ฮ่องสอน -- เมืองสามหมอก หรือเมืองในหมอกนั่นเอง แม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดชายแดนติดประเทศพม่า และ ทูรกันดารมาก การเดินทางลำบากอย่างยิ่ง แม้ว่าจะอยู่ติดกับเชียงใหม่ก็จริง

แต่ท่านเชื่อหรือไม่ว่าถ้าเดินทางโดยรถยนต์-รถประจำทาง บขส. จากเชียงใหม่ไปแม่ฮ่องสอนจะใช้เวลาเดินทางเท่ากับกรุงเทพ - เชียงใหม่เลยครับ คือ ถ้าออกจากเชียงใหม่ตอนเช้า 8 โมงจะถึงแม่ฮ่องสอนประมาณเกือบทุ่ม เป็นเรื่องแปลกแต่จริง

ข้าพเจ้านั่งรถบขส. จากเชียงใหม่ไปทางหางดง-อมก๋อยแล้วเข้าแม่สะเรียง จนถึงแม่ฮ่องสอน รถจะต้องเลี้ยวโค้งเป็นจำนวนถึงพันกว่าโค้งเป็นเส้นทางที่มีโค้งมากที่สุดในประเทศไทย ทั้งสนุกสนาน ทั้งตื่นต่อน่ากลัวและหวาดเสียว แต่ในความน่ากลัวนั้นมองลงมาดูภูมิประเทศแล้วสวยงามน่าอัศจรรย์ใจยิ่ง ป่าไม้เขียวชอุ่ม ดอกบัวทองเหลืองอร่ามเต็มท้องทุ่ง เหมือนผืนทองคำบนพื้นดินและสูงสลับซับซ้อนบนภูเขาสีเหลืองไปทั่ว งดงามจับตาจับใจยิ่งนักได้มาเห็นความงามของภูมิประเทศที่แม่ฮ่องสอนนี้แล้ว ความเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางก็หายไปแทบหมดสิ้น

ครั้งไปถึงตัวเมืองแม่ฮ่องสอนก็เย็นค่ำแล้ว โชคดีมีคณะครู 2-3 คน มากอยค่อนรับเพราะข้าพเจ้าได้ติดต่อกไว้ก่อนทางจดหมาย คณะครูพาข้าพเจ้าไปพักในโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนนั้นข้าพเจ้าได้เป็นผู้มีส่วนอุปการะห้องสมุดมาเป็นเวลาพอควร โรงเรียนแห่งนี้คือ..

'โรงเรียนชุมชนบ้านหมอกจำแป้'
เป็นโรงเรียนชุมชนตั้งอยู่ที่ตำบล
หมอกจำแป้ อำเภอเมือง จังหวัด
แม่ฮ่องสอน

แม้ว่าจะตั้งอยู่เขตอำเภอเมืองก็จริง
แต่ต้องเดินทางข้ามลำน้ำเข้าไปในป่า
ลึกกันดารและไกลจากตัวเมืองหลาย
สิบกิโลเมตร เส้นทางเป็นถนนลูกรัง
มีหลุมบ่อและลาดชันเดินทางลำบาก
ยิ่งนัก

พอถึงโรงเรียนก็ได้พบความ
ประทับใจและหาคู่ใจระคนกัน กล่าว
คือ ได้รับความต้อนรับจากคณะครู-
นักเรียนอย่างอบอุ่นใจยิ่ง แต่ที่หาคู่ใจ
ก็คือโรงเรียนแห่งนี้ขาดแคลนไปเสีย
เกือบทุกอย่าง นับตั้งแต่ไฟฟ้าก็ไม่มี
ถึง จะต้องจุดคบไฟ-ตะเกียงพายุและ
ใช้ไฟฉายท่ามกลางความมืดมิดแห่ง
ราตรี ส่วนน้ำประปาไม่ต้องพูดถึงไม่มี
หรือก่อกับ จะต้องตักน้ำจากแม่น้ำ
ลำคลองมาใช้อาบกิน สิ่งอำนวยความสะดวก
หรือบำรุงความสุขอย่าไป
หาเลยไม่มีทั้งสิ้น

ข้าพเจ้านอนพักที่บ้านพักครู
ได้รับการต้อนรับอบอุ่นยิ่งและสิ่งที่เพิ่ง
มาเคยพบและประสบก็คือ 'อาหารป่า'
อย่างแท้จริง คณะครูทำอาหาร
พื้นบ้านมาให้รับประทานอีกทั้งอาหาร
พม่าอีกด้วย รุ้สึกเอร็ดอร่อยมากและ
ไม่เคยลิ้มลองมาก่อนและคงไม่มีชายใน
ภักตาคารแห่งใดในกรุงเทพฯ เป็นแน่แท้

คณะครู-นักเรียนต่างตั้งใจที่
ข้าพเจ้ามาเยือน พวกเขารอคอยพบ
ข้าพเจ้ามานานเพราะข้าพเจ้าได้ส่ง
หนังสือไปบริจาคมอบให้ห้องสมุดเป็น
จำนวนมาก ทั้งยังเขียนบทความที่
เด็ก ๆ อ่านง่าย ไปให้ติดป้ายนิเทศ
ให้อ่านกันอีกด้วย คืนนั้นเราก่อกองไฟ
แล้ว มีการเล่นรอบกองไฟของนักเรียน-
รื่องรำทำเพลงแบบพื้นเมือง และ
รำไทยใหญ่เป็นที่ สนุกสนานมาก
ข้าพเจ้าได้ชมแล้วชื่นใจประทับใจใน
ความน่ารักไร้เดียงสาของเด็ก ๆ ที่มี
น้ำใจต้อนรับข้าพเจ้าอย่างอบอุ่นเช่นนี้

ข้าพเจ้าจึงตอบสนองน้ำใจ
ของพวกเด็ก ๆ ด้วยการเล่านิทานให้
ฟังนิทานรอบกองไฟคืนนั้นเป็นนิทาน
ที่สนุกที่สุดของพวกเขา เด็ก ๆ สนุก
กันมากหัวเราะเฮฮาตามประสาเด็ก
อย่างบริสุทธิ์ใจ ข้าพเจ้าตื่นตันจนสุด
จะกล่าว แม้ว่าจะตีอากาศจะหนาวเย็น
มีน้ำค้างลง เด็ก ๆ ก็ยังไม่ยอมกลับ
ขอยุ่ฟังนิทานต่อไปโดยเฉพาะนิทาน
เรื่องสุดท้ายที่เล่าเด็ก ๆ ฟังกันอย่าง
ตั้งใจและตื่นตื้นมาก--ข้าพเจ้าเล่าเรื่องผี
พอนิทานจบก็แยกย้ายกันกลับ
ไปด้วยความสุขและอิ่มเอมใจเป็นที่สุด

รุ่งขึ้น คณะครู - นักเรียน
พาข้าพเจ้าเข้าชมห้องสมุดโรงเรียน
ชุมชนบ้านหมอกจำแป้ ห้องสมุด
แห่งนี้เป็นห้องสมุดโรงเรียนประเภท
ห้องสมุดประชาชน เนื่องจากตั้งอยู่ใน

โรงเรียนแต่โรงเรียนที่ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนของตำบลบ้านหมอกจำแป้นั้นบรรดาประชาชนทุกเพศทุกวัยจึงมาใช้ห้องสมุดแห่งนี้แบบห้องสมุดประชาชนคู่กัน นับตั้งแต่ครู, ทหาร-ตำรวจ, พ่อค้า, แม่ค้า ข้าราชการ, คนงานอาชีพต่าง ๆ ชาวบ้านทั้งเด็ก-ผู้ใหญ่ ตลอดจนพระภิกษุสามเณร ห้องสมุดแห่งนี้จึงเป็นห้องสมุดประชาชนประจำตำบลแห่งนี้โดยปริยาย

เหตุที่ข้าพเจ้าได้ให้ความอุปการะห้องสมุดแห่งนี้ก็เนื่องจากได้อ่านจดหมายของครูท่านหนึ่งเขียนลงในนิตยสาร 'ฟ้าเมืองไทย' (ที่เลิกพิมพ์ไปแล้ว) บรรยายถึงความอึดอัดขัดสนยากจนของโรงเรียนและชาวบ้านท้องถิ่นนั้น แม้แต่ชั้นหนังสือก็ไม่มี จะต้องตัดเศษไม้มาทำชั้นวางหนังสือ พอมิชั้นหนังสือก็ไม่มีหนังสือที่จะให้บริการการอ่าน จึงเขียนจดหมายมารำพึงรำพัน ขอความช่วยเหลือจากผู้เมตตาข้าพเจ้าได้อ่านจดหมายจาก 'ฟ้าเมืองไทย' จึงรู้สึกสงสารเห็นใจในความยากไร้อนาถาและสภาพน่าสลดใจเช่นนี้ จึงส่งหนังสือต่าง ๆ ไปบริจาคมอบให้ทางไปรษณีย์เป็นจำนวนมากพอควร

ปรากฏว่าหนังสือ-สิ่งพิมพ์ที่ส่งไปบริจาคนั้นได้รับการต้อนรับจากบรรดานักอ่านอย่างอบอุ่นยิ่งเป็นที่ชื่นชอบและสนใจของนักอ่านสมาชิก

ห้องสมุดทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 'ฟ็อกเก็ตบูค' เป็นหนังสือที่ถูกอกถูกใจสมาชิกเป็นอย่างมาก ผู้มาใช้ห้องสมุดทั้งผู้ใหญ่และเด็กขอยืมติดมือไปอ่านที่บ้านกันคนละ 2-3 เล่มทุกวัน ทำให้มีผู้เข้ามาใช้ห้องสมุดมากขึ้นและห้องสมุดแห่งนี้กลายเป็น "สถานแห่งความสุขทางใจ" ของพวกเขาไปเลยครับ

ขอให้ท่านผู้อ่านลองพิจารณาสภาพทั่วไปจะเห็นว่า ในตำบลที่มีประชาชนยากจน ทำมาหากินด้วยความยากลำบาก การคมนาคมลำบาก ยากยิ่งและทุรกันดารเป็นป่าเขาสลับซับซ้อน มองไปที่ไหนมีแต่ป่าคงพงทึบอาหารและน้ำก็หายาก ไฟฟ้า-น้ำประปา ก็ยังไม่มีถึง

ชาวบ้านต้องอยู่กันด้วยความลำบากยากแค้น การให้การประชาสัมพันธ์แทบไม่มีเลย ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่อึดอัดขาดแคลนทั้งสิ้น แทบไม่น่าเชื่อว่าตำบลซึ่งยังอยู่ในเขตอำเภอเมืองจะทุรกันดารด้อยพัฒนาเช่นนี้

เมื่อข้าพเจ้าได้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนห้องสมุดซึ่งเป็นสถานที่เพียงแห่งเดียวที่จะเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่พวกเขาเหล่านั้น พวกเขาจะดีใจและเป็นสุขขนาดไหน?..

ห้องสมุดแห่งนี้เป็นห้องกว้างมาก อยู่ในส่วนหนึ่งของอาคารเรียน มีโต๊ะ-เก้าอี้พอสมควร พื้นปูด้วยพรมน้ำมันผู้ใช้มักจะนั่งอ่านกับพื้นด้วยความเคยชินอย่างเพลิดเพลิน ผู้ที่ค้นคว้ามีงานเขียนก็นั่งเก้าอี้ตามอรรถาถัย หนังสือ-สิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นนวนิยาย-นิทานและการ์ตูน หนังสือเด็ก เพราะเป็นสิ่งพิมพ์ที่พวกเขาชอบมากและอ่านง่ายในระดับการศึกษาของชาวบ้าน ตำรา-หนังสืออ้างอิงพอมืออยู่บ้างแม้ว่าจะไม่มากนัก มีผู้สนใจอ่าน เช่น ตำราทางการแพทย์, งานเย็บปักถักร้อย ตำราวิชาครู ฯลฯ เป็นต้น แต่ที่ฮิตติดอันดับหรือ Best Seller ก็คือ "พ็อกเก็ตบุ๊ก" นั่นเอง

ข้าพเจ้าตั้งใจ-ประทับใจและตื่นตื้นใจที่ได้มาเห็นห้องสมุดแห่งนี้ ประการแรก ข้าพเจ้าได้เป็นผู้ให้ความอุปการะบริจาคหนังสือต่าง ๆ ให้เป็นทรัพยากรห้องสมุด ประการที่สอง ห้องสมุดแห่งนี้มีขนาดใหญ่พอสมควรแก่การให้บริการระดับตำบลอันทำให้หนังสือ-สิ่งพิมพ์ที่ส่งไปบริจาคได้มีผู้อ่านกันอย่างแพร่หลายทั่วถึงและคุ้มค่าที่สุด ประการที่สาม คณะครู-นักเรียนทุกคนต้อนรับข้าพเจ้าด้วยอรรถาถัยไมตรีที่ดีเยี่ยมและอบอุ่นใจที่สุด โดยเฉพาะความบริสุทธิ์ไร้เดียงสาน่ารักของเด็ก ๆ ที่เข้ามาถามลอมให้ข้าพเจ้าเล่านิทาน-ร้องเพลง และให้ความสุขสนุกสนาน

บันเทิงแก่พวกเขาในวันที่มาเยือน

ความสุข-ความประทับใจจากการที่ได้มาเยือนห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านหมอกจำแป้ในครั้งนั้นเป็นความประทับใจที่ไม่อาจลืมได้เลยในชีวิตนี้ ความปลื้มปิติที่ได้มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมห้องสมุดนับว่าเป็นการรับใช้สังคมที่นำความปลาบปลื้มมาสู่หัวใจข้าพเจ้าไปจนชั่วชีวิต

นี่แหละครับเป็นประสบการณ์บางเรื่องในการที่ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมชมห้องสมุด บทความนี้เป็นการแนะนำ "ห้องสมุดชุมชนบ้านหมอกจำแป้" เป็นแห่งแรกซึ่งข้าพเจ้าได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ จึงต้องเขียนมาเล่าสู่กันฟัง

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นมิใช่ว่าจะอวดตัวว่าได้อุปการะห้องสมุดแห่งนี้ ไม่เพียงแต่จะแนะนำให้ท่านได้รู้จักห้องสมุดในอีกแง่มุมหนึ่งและในจุดหนึ่งท่ามกลางหุบเขาในป่าลึก ซึ่งในการนี้ คณะครู-นักเรียนได้เรียกขานให้เกียรติแก่ข้าพเจ้าว่า...ผู้นำแสงสว่างมาส่องในหุบเขานี้...

ท่านบรรณารักษ์ทั้งหลาย ขอให้ท่านโปรดใช้เวลาในวันหยุด หรือสัปดาห์ไปเที่ยวชมห้องสมุดต่าง ๆ บ้างเถิดครับ จะไปโดยส่วนตัวหรือไปเป็นหมู่คณะก็ได้ ท่านจะได้รับประสบการณ์-ความรู้แปลกใหม่ซึ่งจะนำความสดใสมาสู่ชีวิตความสุขเช่นนี้ ท่านจะได้พบใน "Library Tour"